

Védett népi műemlékek

Baranyában védelem alá kerültek a népi építészet legértékesebb emlékei, hogy megőrizze az utókor számára a hajdan élt tehetséges falusi építőmesterek szép alkotásait. Az Országos Műemléki Felügyelőség eddig 44 épületet — lakóházat, gazdasági épületet, falusi műhelyt, egyházi építményt — nyilvánított védetté, s további 33 épület védelmét javasolták a szakemberek. Valamennyi a szepet szerető magyar, német vagy délszláv parasztember harmóniaérzékét dicséri, játékos díszítőkedvét őrzi. Baranyában — az ország más tájaitól eltérően — nem alakítanak ki skanzenet, ahol összegyűjtenék a népi építészet fennmaradt emlékeit, hanem saját környezetében és eredeti formájában műemlékként védik meg. A 150 —200 éves épületeket helyreállítják után, mai funkcióval kapcsolják be falujuk életébe. A népi műemlék többsége lakóház, ezek egy része — belső korszerűsítésel — továbbra is az ma-

rad, másik részét megvásárolják a tanácsok és a jellegűkhöz leginkább illő kulturális intézményt helyeznek el bennük: tájházat, könyvtárat, múzeumot, klubot. Mecseknádasdon például német nemzetiségi tájház, Bakócán pedig Sáfány Géza népi fazekas múzeuma kapott helyet, míg Őrfűn, az idegenforgalmi hivatal rendezkedett be, a szép régi parasztházakban. Kivételt jelent két kisméretű szabadtéri múzeum létrehozása, ahol olyan építészeti emlékeket gyűjtenek egybe, amelyeknek megővése eredeti helyükön nehezen, vagy egyáltalán nem oldható meg. A Mecsekben levő Őrfűn, a hegyvidék népi ipari műemlékeit mutatja be: vízmalmot, olajtűt stb. Az ormánsági Sellyén egy paraszti portát állítottak fel, ahol a tájegység legzetes építészetének utolsó darabjait helyezték el: tal. többsége lakóház, ezek egy része — belső korszerűsítésel — továbbra is az ma-

Elhunyt dr. Szabó Dénes

1978. január 21-én, 76 éves korában elhunyt dr. Szabó Dénes egyetemi magántanár, a Kórház sebészeti osztályának nyugalmazott főorvosa. Erdélyben, Kőröspatakon született. Parasztszülők gyermeke volt. Orvosi diplomáját Szegeden 1929-ben szerezte. 1944. október 15-től, a város felszabadulásának kezdetétől állt a kórház sebészeti osztályán, az igazgatóhelyettesi teendőket is ellátva. Orsz. lánrsze volt abban, hogy a kórház igen nehéz viszonyok között — már kinevezésekor — megkezdte munkáját. Tevékenysége a gyógyító munkán kívül kiterjedt a fiatalok szocialista szellemű nevelésére, részt vett az orvostanhallgatók oktatásában. Éveken át elnöke volt az orvosetikai bizottságnak. 1956-ban „Kiváló Orvos”, majd 1960-ban „Munka Erdemérem” kitüntetést kapott. Nyugdíjbavonulási tagja volt a Magyar Szocialista Munkáspárt Szeged városi bizottságának. Temetéséről később törté-
nik intézkedés.
Szeged megyei városi Tanács V. B. Egészségügyi Osztálya

Árvízi emlékmű Szegeden

Szeged árvíz utáni újjáépítése közelgő centenáriuma-nak megünneplésére irányuló előkészületekről e lap há-sábjain többször jelent meg híradás. Ezek között szerepelt az a néhány soros hír is, hogy a város életében sorsdöntő eseménynek emlékműve lesz a Tisza-parton.

A terv jövő tavaszra megvalósul. Az emlékmű terve-zésére meghirdetett pályázat a múlt év nyarán lezárult. Szegedi György szobrászművész — a pályázat nyertese — azóta a mű kivitelezésén dolgozik. A nagy vállalkozás kez-deitől, a pályázat lezárásáról és a megvalósuló emlékmű-ről szeretnénk a város lakóit ezúton tájékoztatni.

Az árvízi emlékmű híre-nek hallatán megfogalma-zódhat a kérdés, indokolt-e ilyen felállítani, hiszen az árvíz pusztítását feledtetni tudó emberi összefogásnak, újjáépítésnek méltó emléke maga a virágzó, dinamikus-an fejlődő, duzzadó népességű város.

Talán van némi igazság az érvelésben, de az csak 1970-ig lehet érvényes. Ami akkor történt, arra mindenki emlékszik: országgrésznyi te-rület sorsa volt a tét. Ha az ország egész népe nem küzd vállvetve Szeged megmen-téséért, akkor megismétlőd-hetett volna a katasztrófa, a száz év előttinél is nagyobb pusztulást hozva.

Nyolc évvel ezelőtt az egész ország gazdasági ereje, technikai felkészültsége mel-lett százazrek mozdultak egy emberként védeni a várost, a Tisza-völgyet, védeni a gá-takat.

Ha a történelekből csupán az emberi összefogás erejét, mint közöset emeljük ki, már önmagában is elég le-hetne, hogy emlékmű hird-se a mának és a jövőnek. Ez a város, mely létét kö-szönheti e küzdelemnek és köszönhet 1879 után is — úgy véljük, hogy formálhat egy méltó emlékműre.

Az árvízi centenárium e „szán-déknak vissza nem téro ak-tualitást teremtett. Az Or-szágos Vízügyi Hivataltól in-dult javaslat a város veze-tőinek készséges egyetértésé-vel találkozott, útjára lehe-tett indítani a pályázatot. A pályázatra felkért művészek-től az árvízi védekezés hő-sies küzdelmének, az emberi összefogás erejének, a város és a Tisza együttlétezésének jelképes, művészi megfogal-mazását vártuk. Az Árvízi Emlékbizottság döntése nyomán a pályázat meghirdeté-sét, a költségek biztosítását Szeged város tanácsa, az Or-szágos Vízügyi Hivatal, vala-mint a Képző- és Iparműv-szeti Lektorátus vállalta.

Az emlékmű tervezésére tíz, többségben elvonalbeli művész kapott felkérést. Eng-elsz József, Kiss Nagy And-rás, Kovács Ferenc, Kő Pál, a szegedi Lapis András, Me-locco Miklós, Szegedi György, ifj. Szabó István, Varga Im-re és Vigh Tamás. Közülük Kiss Nagy András, Varga Imre és Vigh Tamás nem tudta vállalni a részvételt, visszalépett a pályázattól.

A hely kiválasztásánál ter-mészetes volt, hogy a mű mindenekképpen a Tisza part-jára kerüljön. A megoldást éppen a partfal építése su-gallta, az épülő partvédelmi mű déli végén ugyanis még mód volt a kiviteli tervek megváltoztatására, így az emlékmű végleges helyét a Lenin körút déli végződésé-ben, a Belváros területén, Szeged déli, víz felőli kapu-jában kapta meg. A bíralat-ra beadott művek alapvetően két csoportba sorolha-tók: figurálisak, valamint el-vontabb, vagyis jelképi szin-tű alkotások.

A figurális művek közül ifj. Szabó István terve ér-demel figyelmet. Pályatervén az összefogó emberek sora egyszerre idézte a Tiszának ellenálló embert és művét, a gátat. Alakjai erőteljesen megformáltak, de kissé sema-tikusnak elnagyoltak. A mű döntően vízszintes tagolású kompozíciója nem tette lehe-tővé a helyszín és a part-falból kialakított terasz-adottságainak kihasználását.

operáló megoldással, jelképi szinten összegezni a pályá-zaton meghirdetett követel-ményeket. „Hullámvonalai a támadó természeti erőket, függőlegesei az emberi aka-ratot, helytállást sugallják. Szigorúan mértanias, fegyel-mezett formarendje „zökke-nök nélküli” — idézhetjük a szakmai véleményt. Merész vállalkozás egy nem eredeti léptékű művet tervméretben elemezni, hiszen mire meg-valósul, sok minden meg-változhat rajta. Anélkül, hogy azonosítanánk a tervet a végleges művel, szóljunk mégis bemutatásként néhány gondolatot róla.

Ha jobban megbarátkozunk az első látásra talán elvont-sága miatt szokatlan tervvel, rájövünk, hogy Szegedi György műve világos, félre-érthetetlen jelvény. A mű-höz kapcsolódó gondolatok szervesen következnek a plasztika szerkezetéből. Nem tévedünk, amikor a lendüle-tesen egymásnak feszülő hullámvonalakba valóban az ár-vízvel fenyegető haragos Ti-sza hullámaint képzeljük. Ak-kor is közel járunk az igaz-sághoz, amikor a támadó ívű formák szorításában fensé-gesen magasba szökő függő-leges lemezkegötegekben az elemek pusztító szorításában is talpon maradó várost, ezen keresztül az emberi helyt-állás rendíthetetlen erejét véljük felfedezni. A gondo-latsor tovább bővíthető tet-szés szerint. Képzeteinket érdemes tovább tornáztatni. A 10 métert meghaladó ki-vitelezési méretében az em-lékmű további formái és tartalmi izgalmakat kínál. A fényes, krómácel felületek tükröződésükkel, változatos árnyékhatásaikkal, éjszaka pedig ügyes megvilágítással már messziről is hívogató hatással lehetnek a nézőre. Közvetlen közelről szemlélve az egymásba csavarodó for-mák a magasba felszökő ré-szekkel, a látszattani törvé-nyek optikai csalódásaival különleges téri élményt kí-nálnak majd.

Talán paradoxonnak tűn-het, hogy a pályázati kifrás-ban oly nagy nyomattékkal hangsúlyozott emberi helyt-állásnak és a többi szépen hangzó gondolatnak éppen egy nonfiguratív, tehát a fő-szereplőt, az embert nélküli-ző alkotás állít majd emlé-ket. Lehet, hogy a hiányzó emberi alakokkal szegényebb ez az alkotás, de az emberi akaratot, alkotóerőt ugyan-csak ember alkotta tárggyal — műalkotással — jelképező mű éppen a gondolati hát-térben jelenlévő embert ál-lítja a középpontba.

Szegedi György műve frappánsan megformált, jel-szerű kompozíció, s elvont-ságában is minden bizony-nyal sokak számára érthető alkotás. A jövő év márciu-sára elkészülő mű Szeged új, jellemző látványossága lehet, méltó emléke 1879. március 12-nek és az utána bekövet-kezett évszázados várostör-ténetnek.

Az Országos Vízügyi Hi-vatal, a Képző- és Iparmű-vészeti Lektorátus anyagi ál-dozatvállalásának, Szeged város mecénási szerepvál-lalásának köszönhetően a mű készítője megkezdte a ki-vitelező munkát. A fényes krómácellemezekkel borított acélvázon nyugvó mű jelen-tős költséggel valósul meg. Hiszünk benne, hogy nem-csak anyagában, de művészi értékében is maradandó al-kotással lesz gazdagabb vá-rosunk a mű avatása idején.

Tóth Attila

Vigyázat, elágazás! (4.)

Sebesség-korlátozás

Magyarországon jelenleg körülbelül háromszáz szak-ember foglalkozik hivatás-szerűen a pályairányítással, a pályaválasztással. A Csong-rád megyei és Szeged me-gyei városi Pályaválasztási Intézet munkatársa, Wolford József mondja:

— Csodákat mi sem te-hetünk. Igyekezzünk haszná-la-tó tanácsokat adni, segíteni. Vizsgálódunk, figyelünk, fel-méréseket, propagandaanya-gokat készítünk.

Könyvjelzők. Egyiken a Kenderfonó és Szövőipari Vállalat emblémája. A szöveg: „SZÖVŐ. A szövet két fonalrendszer kereszteződése útján jön létre. Az egyik a szövet hosszirányában, a más-ik erre merőlegesen — a szövet szélessége irányában halad. A szövő szakmunkás pamut-, kender-, len-, gyap-jú-, selyem- és műszálfonta-lakból különböző típusú gé-pekben szövő a kelmét. Leg-több helyen egyidejűleg több gépet kezel és munkáját a technológiai előírásnak meg-felelően önállóan végzi. Te-vékenysége mind a szövőelő-készítőben, mind a szövőde-ben gépből, folyamatirány-ító, gépkiszolgáló és ellen-őrző jellegű. FORDÍT!

— SZAKMUNKÁSKÉPZÉS: 640-es számú Ipari Szak-munkásképző Intézet, Szeged, Tolbuhin sugárút 87. A képzési idő: két év. A je-lentkezés módja: az általá-nos iskola osztályfőnökei-nél a jelentkezési lap kitöltésé-vel. A KENDERFONO ES SZÖVŐIPARI VÁLLALAT VÁRJA A FIATALOK JE-LENTKEZÉSEIT! Hasonlók fonóból, szakácsból és élel-miszer-eladóból, őrenden-for-mátumban is — háromezer példányban. De egy-egy év-ben eddig készültek nagyobb prospektusok is, ideig a DEMÁSZ, a KSZV és a DELEP részére.

1975-ben végzett pályá-orientációs felmérés, a hete-dikes tanulók pályaválasztási elképzeléseiről. „Rögtönzött válogatás: az elképzelt fog-lalkozás jellegét tekintve igen nagyok az eltérések an-nak függvényében: fizikai vagy szellemi foglalkozású szülők gyermekeiről van-e szó. A fizikai dolgozók gyer-mekei 35,7 százalékban kép-zelnek maguknak szellemi pályát, az értelmiségiek fia-lányai 16,8 százalékban ké-

szülnek fizikai foglalkozásra. S még valami: „Megállapít-hatjuk, hogy a realitásokhoz a fizikai foglalkozású szülők gyermekeinek választása áll közelebb.” Nyilvánvaló te-hát, hogy az értelmiségi szü-lők gyermekeinél érezhető-legerősebben a szülői hatá-sok, s bizony gyakran a mu-tatott tanulmányi eredmén-y-nél jóval magasabb az ön-bizalom, ami a továbbtanu-lási igényeket illeti. Régóta nagyon elterjedt a „négyéves pályahalasztás”, azaz a gim-náziumokba jelentkezés, hi-szen köztudott: ez az iskola-típus egyetlen szakiránynak sem jelent elkötelezettséget. A megkérdezettek 12 száza-léka a pályaválasztás kérdé-seivel csak nyolcadikban ki-ván foglalkozni. Legnagyobb határozottsággal azoknál a tanulóknál találkoztak, akik a két szélsőséges szintet: az általános iskola utáni szak-matanulást, illetve egyetemi-főiskolai végzettséget igénylő pályát választottak.

— Következtetések? — A hiányszakmákat mi magunk hozzuk létre. A hét-venes évek elején a szoba-festő még hiányszakma volt, ma már divatosnak számí-t. A munkaerő-utánpótlás nagy gondjai sajnos, egyre inkább megvetelik a pályaválasztási szabadság bizonyos irá-nyú korlátozását. A kiska-pukra gondolok. Azt kellene elérni, hogy tervszerűen fel-épített előkészítő folyamat eredménye legyen a pályá-választás. A szülőket nem-csak az anyagi hátrányok, a „maszkeolhatóság” hiánya, de

különböző kényelmi tényezők is taszítják: a munkahely körülményei, a három mű-szak, a térbeli távolságok.

A lehető legrosszabb, ami történhet: a pályatúezésés, az, amit szaknyelven úgy neveznek: „pályakorrekció”. Roppant tanulságos köny-vecskét nezegetünk, címe: Pályakezdő szakemberek munkahelyi beilleszkedése. A kiindulópont az volt, hogy a pályaválasztás az iskola el-végzésével, az első munkába állással nem tekinthető le-zártnak. Tízennégy szakma egy-, két- és ötéves munka-viszonyra rendelkező képviselőit kérdezték meg, mind a hiány-, mind a divatszaka-mák köréből. A pályát elha-gyók, illetve eleve rosszul megválasztók cselekedetei-nek rugóiról: a vizsgált fiatalok 47,3 százaléka első munkahelyének elhagyását az anyagi megbecsülés hiá-nyával, magyarul a kevés fi-zetéssel indokolta. A vég-zettségeknek megfelelő munka, illetve a szakmai perspektívák hiányára hivatkoztak 19,5 százalék, saját bevallása sze-rint elidegenedett a szakmá-tól 9,3, nem tudott beillesz-kedni 7,5 százalék. Míg egy-éves munkaviszony esetén 77,4 az élete első munkahe-lyén dolgozó fiatalok ará-nya, kétéves munkaviszony-nál ez már csak 57,3, ötéves után pedig csak 49,4 száza-lék. Logikus tehát, ha az első két évet tartjuk kritikus időszaknak. Remélhetőleg ezt az üzemekben is tudják.

Domonkos László (Folytatjuk.)

„Kihelyezett” ponyvagyár

A Kenderfonó és Szövő-ipari Vállalat termékeit, mű-szaki szöveget, ponyvát íránt növekszik a bel- és külföldi kereslet, amelyet a megévo-üzemekkel, berendezésekkel már nem győznek kielégíteni. Most a Baranya megyei Mátyászásváron ponyvagyárat létesítenek, itt főként a bá-nyászati és mezőgazdasági gé-lyártáshoz szükséges termé-kekre. Körülbelül 100 dolgo-zóval évente 600 000 négyzet-méternyi ponyvaszövetet gyártanak majd, amelynek a konfekcionálását is ugyanott megoldják.

pek egy részét pedig a pécsi fonó- és szövőgyárból tele-pítik át. Egyelőre öt cerná-zógépet és 24 szövőgépet sze-relték fel, amelyeknek meg-kezdődtek az üzempróbiák, a jövő hónapban pedig hozzá-fognak a rendszeres termé-léshez. Körülbelül 100 dolgo-zóval évente 600 000 négyzet-méternyi ponyvaszövetet gyártanak majd, amelynek a konfekcionálását is ugyanott megoldják.